

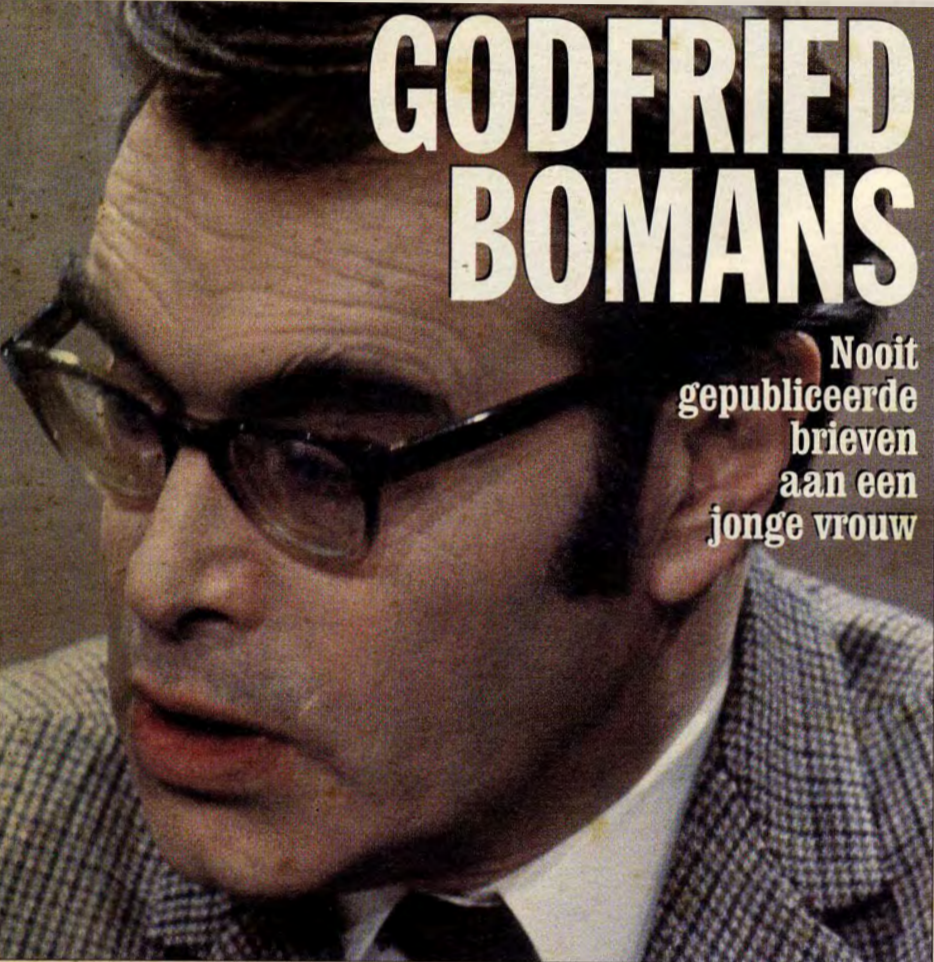
LN

VRIJ NEDERLAND

BRIEF UIT ISRAËL

Judith Herzberg
over de zwarten

GODFRIED BOMANS

Nooit
gepubliceerde
brieven
aan een
jonge vrouw

**DISPARUES
VERDWENEN**

Melissa Julie

**WILDWEST
IN BELGIE**

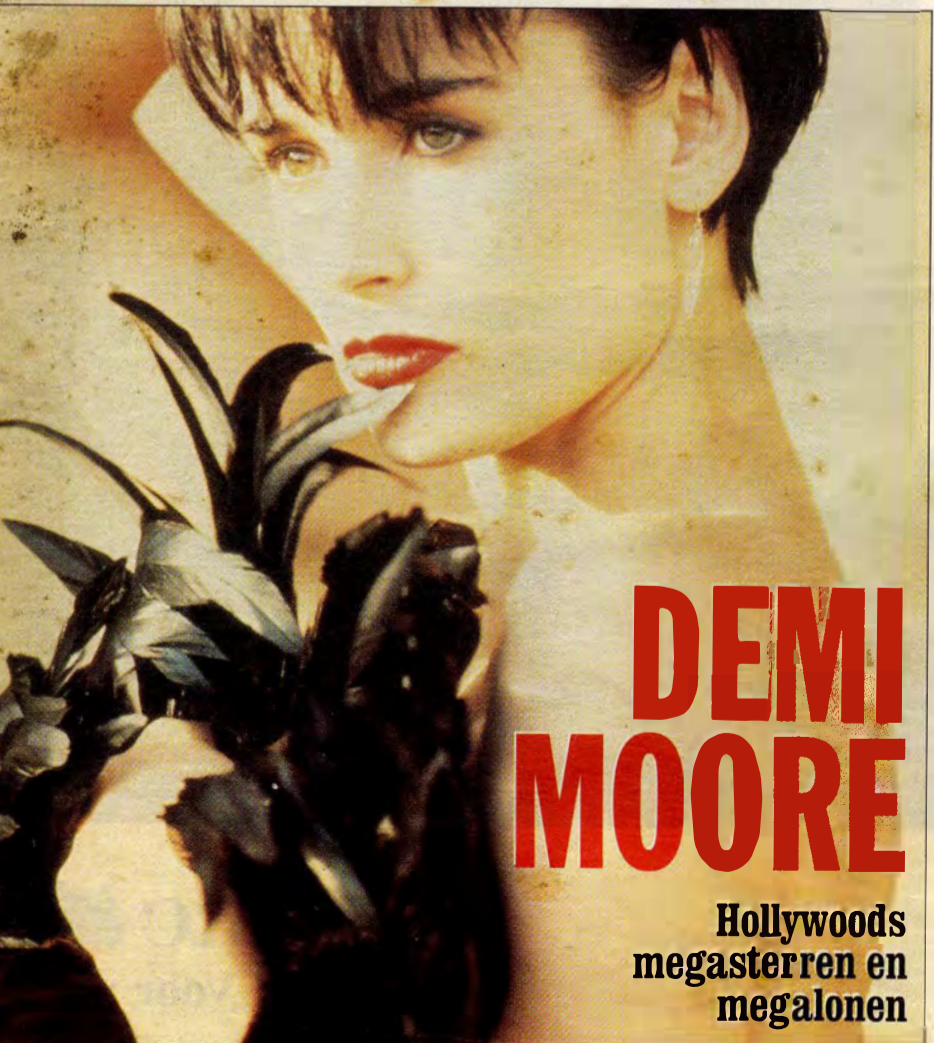
TEL: (32) 041/36.09.13
OU/OF (32) 041/52.09.13

Essen - 6 Aug. 12u30
Clément Paerouk Exposition
Ashbury fab
Belgian Asociality
Whale
Clawfinger
Neneh Cherry
Les Negresses Vertes

AMBIOPLEX '95
g. 12u30

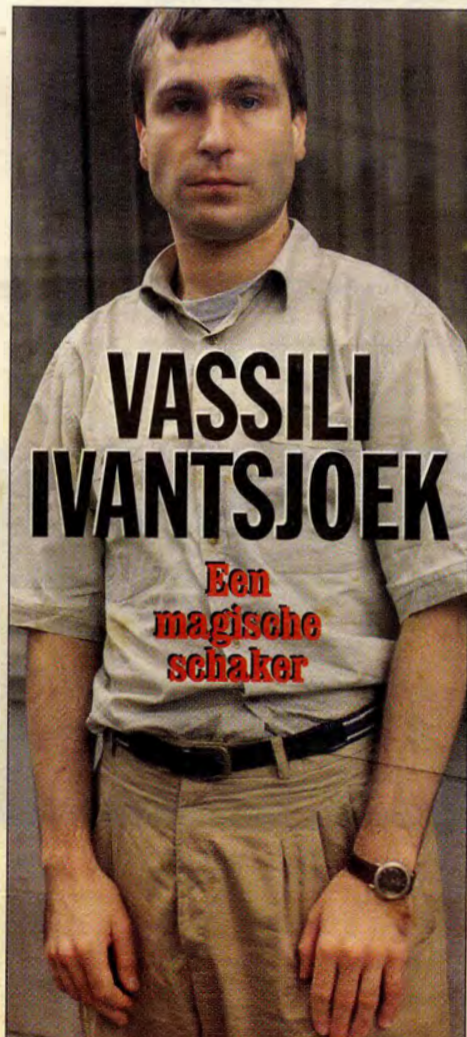
FRIDAY 4 JULY

Een land waar recht krom is

DEMI MOORE

Hollywoods
megasterren en
megalonen

VASSILI IVANTSJOEK

Een
magische
schaker

**DE SCHIPHOL-
STOP**

Er komt een nieuwe
luchthaven

**MANDELA'S
OPVOLGERS**

De kansen van
Thamo Mbeki

HUISARTS SCHAT

De heilige uit
St Nicolaasga

INHOUD

6 Gedachten
op dinsdagochtend ■ R. Ferdinandusse

7 Wildwest in België
Een land waar recht krom is
■ Jan Fred van Wijnen

8 Terzijde

9 De Gouden Kalf-zaak
Een juridische doofpot ■ Jos Slats

10 Godfried Bomans

Nooit gepubliceerde brieven aan een jonge vrouw ■ Hans Renders

12 Zomaarwatvrouwelijkheid
■ Bibeb

14 Brief uit Israël
Over de orthodoxie ■ Judith Herzberg

16 Celibidache
Bij de dood van een volmaakt dirigent
■ Bas van Putten

17 Onderwijs
De vele tegenstanders van Jo Ritzen
■ Max van Weezel

20 Nogmaals Diekstra
Wie gaat het betalen?
■ Ellen Danhof, Elma Verhey

21 De Schiphol-stop
Er komt een nieuwe luchthaven
■ Jannetje Koelewijn

22 Huisarts Schat
De heiligie uit Sint-Nicolaasga
■ Petra de Koning

24 Piet Grijs

24 Lex Dura

25 Peter

26 Thabo Mbeki

De kroonprins van Mandela
■ Kees Schaepman

29 Vassili Ivantsjoek

Scènes uit een schakersleven
■ Dirk Jan ten Geuzendam

32 2000
Het magische jaar en de markt
■ Ingrid Harms

33 Rechtbank ■ Jac. van Veen

34 Water & vuur ■ Diny Schouten

34 Genieten
■ Ben de Cocq en Peter Vos

36 De Russische ziel
De wc's, de Mercedesen en de nieuwe mensen van Moskou ■ Felix Kaplan

42 Het echte Ierland
De magische formule Connemara
■ Martin Koomen

45 Hugh Jans

46 Bedevaartsplaatsen
Een kleine gids voor de pelgrim
■ Foto's Willem Mes, tekst Fons Peters

50 Antilliaans
De bevrijding van de maricu's
■ Arthur van Amerongen

52 VN's Servicepagina's
■ Judy Doorman

56 David Porcelijn
Chef-dirigent bij het Noordhollands Philharmonisch ■ Bas van Putten

58 Film
De koningen van Hollywood
■ Ab van Ieperen

61 Pop

De krenge van Courtney ■ Martin Brill

63 De Republiek der Letteren

63 Biografie
A Portrait of Leni Riefenstahl van Audrey Salkeld ■ Hans Schoots

65 A.F.Th., slot
Het hof van barmhartigheid en *Onder het plaveisel het moeras* van A.F.Th. van der Heijden ■ Carel Peeters

66 Ter zake
■ Annemiek Neefjes

67 Leon Gommers
Wat wil de schrijver? ■ Annemiek Neefjes

68 Filosofie
Arthur Schopenhauer. Een oorlogsverklaring aan de geschiedenis van Erik Bindervoet en Robbert-Jan Henkes ■ Kees Vuyk

69 Leesboek
Leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands van Noline van der Sijs ■ Atte Jongstra

70 Fotoalbum
Photocopies van John Berger
■ Cyrille Offermans

70 Kinderboeken ■ Aukje Holtrop

71 Cultuur
Romantiek en historische cultuur. Denken over cultuur 3, red. Jo Tollebeek, Frank Ankersmit, Wessel Krul
■ Hans van den Bergh

72 Journalistiek
Krant & kwaliteit. Verkenningen rond de onderzoekbaarheid van journalistiek, red. Huub Evers en Anita van Hoof en *De keuken van Argus. Achter de schermen van de journalistiek*, red. Liesbeth Koenen, Rik Smits, Mans Kuipers ■ Rudie van Meurs

73 Ontdekkingsreis
Did Marco Polo go to China? van Frances Wood ■ René Flippo

74 Afgeprijsd
■ Atte Jongstra

74 Tijdschrift
■ Ton Anbeek

75 Wat verder ter tafel komt

76 Het Literaire Leven
■ Peter van Straaten

76 Schrijversmarkt
■ Dubravka Ugresic

83 Puzzle ■ Jelmer Steenhuis

83 Schaken
■ Dirk Jan ten Geuzendam

84 Geknipt voor u

84 Op het Damrak
Sparen ■ Wim van der Meulen

86 Jaap Vegter

Deze week geen Vrije tribune

Foto's omslag. Israël: Abbas/Magnum/ABC. Godfried Bomans: ANP. België: Eric Herschaft/Illustrious. Demi Moore: ABC. Vassili Ivantsjoek: Steye Raviez

Brieven van Godfried Bomans aan een geliefde

HANS RENDERS ■ De schrijver vroeg haar als afzender niet haar eigen naam op de enveloppe te zetten, 'dan weet ik dat deze brief van jou is'. Honderden brieven schreef hij zelf naar haar, in 22 jaar. Zij was zijn klankbord, verzekerde hij haar, en bovendien illustreerde zij een van zijn bundels met columns. Toen hij, 58 nog maar, in 1971 stierf, was zij inmiddels getrouwd. Ze had Godfried Bomans toen al een jaar niet gezien of gesproken. Nooit heeft de vrouw die alleen anoniem wilde worden geïnterviewd, brieven willen afstaan. Voor deze gelegenheid deed ze dat, na een scherpe selectie, wél. Er zijn er nog zeshonderd, in een blauwe koffer.

De echte biograaf moet zich nog aandienen, maar naar leven en werk van Godfried Bomans is vanaf zijn dood in 1971 al veel onderzoek gedaan. Jeroen Brouwers schreef een monografie over Bomans en Michel van der Plas een 'halve' biografie: vanaf Bomans' geboorte in 1913, tot aan 1945. Er is een actieve Bomans-kring met een heus verenigingsorgaan. Manuscripten, foto's en brieven worden op veilingen verhandeld onder de noemer *bomansiana*. En nu worden dan deze week de eerste twee delen van

de zeventalige Verzamelde werken (uitgeverij De Boekerij) door Harry Mulisch, Haarlemse vriend, ten doop gehouden. Merkwaardig is het dat niemand ooit heeft uitgezocht wie zich achter het pseudoniem *Pluvier* verschool, waarmee zijn vaste tekenaar signeerde. Pluvier illustreerde ook het in 1957 verschenen *Op het vinkentouw*, een bundeling van de columns die Bomans voor *de Volkskrant* schreef. Die bundel wordt ingeleid door iemand die zich *M.G.* noemt. Deze *M.G.* prijst de cursiefjes aan als staaltjes van kritiek op het katholicisme van binnen uit: 'Hier schittert het lemmet onbedekt en treft de stoot in het hart.'

'Ik verheug mij er zo intens op, om bij je te zijn, ook al zitten we alleen maar t.o.v. elkaar'

De lezer kon in 1957 niet weten dat Pluvier en *M.G.* een en dezelfde zijn. Pluvier illustreerde ook *Mijn kinderen eten turf* van Toon Kortooms en publiceerde wel eens onder eigen naam in een damesblad. Nadat op 20 december 1991 in *HP/De Tijd* een lang artikel had gestaan van Bert Bukman en Jutta Chorus onder de kop 'De vrouwen van Godfried Bomans' en ik daarover in *NRC Handelsblad* schreef, heeft Pluvier zich gemeld. 'Willy Corsari beweert iets met Bomans gehad te hebben, zij was daar toch veel te oud voor,' zegt ze. 'Volgens mij is al dat geschrijf over zijn vele vriendinnen grote flauwekul. Hij hield van vrouwen. En door zijn beroep kwam hij ontzettend veel vrouwen tegen, en de helft van die vrouwen zat klauwend in het gras voor zijn deur. Ik was niet de enige die hem leuk vond maar dat wil niet zeggen dat hij van het ene bed in het andere sprong. Absoluut niet. Dat is weer zo'n indruk die ten onrechte gewekt wordt, net zoals zijn vermeende luiheid. Ook het verhaal dat Godfried zoveel dronk is niet waar. Hij kon niet eens tegen drank. Als hij een glas wijn zag, werd hij een beetje gaga. Ik heb hem nooit van mijn leven dronken aangetroffen. Hij nam altijd een biertje en een biefstuk met brood.'

Zij werd niet genoemd in 'De vrouwen van Godfried Bomans', en ook nu wil ze niet met haar naam in de krant, terwijl Pluvier een uiterst belangwekkende rol heeft gespeeld in het leven van de katholieke emancipator, zijn eigen vrouw niet te na gesproken natuurlijk. Pluvier was betrokken bij zijn werk. Zij illustreerde het niet alleen, maar las ook zijn teksten door en inspireerde hem met haar invallen en haar levendigheid. Haar voornaam was Miriam maar is door Bomans veranderd in Maria. Tweeëntwintig jaar lang was zij zijn klankbord. Toen ze daarna in 1971 alsnog trouwde met iemand anders, bleef ze zich Maria noemen, al droeg ze voortaan een andere achternaam.

In een blauwe leren koffer bewaart ze zeshonderd brieven van Bomans, geschreven vanaf 1947: 'Op school had ik een boekje van hem gelezen, *Erik, of het klein insectenboek*, en dat vond ik zo ontzettend leuk, gewoon een meesterwerkje, en toen dacht ik: wat jammer, die man is nooit aan bod gekomen en is vergeten. Ik dacht dat hij dood was. Toen bleek later dat hij in *de Volkskrant* schreef. Misschien vanwege zijn naam ging ik ervan uit dat hij erg oud moest zijn. Toen heb ik zijn adres achterhaald en hem een brief geschreven om hem een hart onder de riem te steken. Drie weken later kreeg ik tot mijn stomme verbazing een briefje terug waarin hij me uitnodigde naar een lezing in Alkmaar te komen. Hij vroeg me of ik een paar ansichtkaarten van het Tsaar Peter-huisje wilde meebrengen. Want ik woonde in die tijd in Zaandam. Ik zocht daar niets achter. Die lezing werd

Tekeningen door de ontvangster van de brieven. Kop van Bomans (linksboven) en diens werkkamer

...iemand ingeleid, dacht ik tenminste, en later zou dat oude mannetje komen. Maar het bleek dat Bomans nog bloedjong was en dat vond ik vreselijk gênant. Alsof ik achter hem aan liep. Ik vond wel dat ik hem die ansichtkaarten moest geven. Dat heb ik toen gedaan en vanaf dat ogenblik, in 1947, hadden wij contact. Godfried was nog geen vier jaar getrouwd. Er kwam een stroom brieven op gang maar we zagen elkaar ook vaak. Veel van die brieven waren kattenbelletjes in de zin van: kun jij daar en daar in dat restaurant komen. Daar ben ik dan ook.'

De brieven die Maria laat zien, verraden een intieme band. Ze beginnen in de trant van: 'Lieve Maria, Ik moest vanochtend kort aan de telefoon zijn, ik was niet alleen.' Of: 'Typ je enveloppe en zet er achter op een andere naam zoals J.N. van Male, Ruitersweg 15, Bilthoven. Gebruik dit. Dan weet ik, dat deze brief van jou is.' De correspondentie is niet alleen belangrijk door de schat aan biografische gegevens die de brieven bevatten, maar ook omdat ze vaak in de zo typische humoristische stijl van Bomans geschreven zijn: 'Toen we in Tokyo aankwamen, waren de meeste passagiers ziek en allen doodop. Er stond een geweldige menigte ons op te wachten, want dit was de eerste passagiers-vlucht over de Noordpool en we zijn dan ook ontvangen door de Keizer, die alleen "Hm, Hm." zei, een uur lang en toen opeens weg liep. Iedereen was daar verrukt over, want anders zegt hij niet langer dan een half uur "hm hm". Ook heb ik gegeten, een antiek Japans maal. Je zit op de grond aan een lage tafel, met aan weerszijden van je een Geisha. De gast mag *niets* doen, alles wordt hem in de mond gestopt. Na afloop mag je met zo'n Geisha naar bed, maar ik heb daar geen gebruik van gemaakt, niet uit deugd, maar omdat ik om zo'n klein vrouwtje niet geven kan.'

'We waren erg van elkaar gecharmeerd,' zegt Maria. 'We scheidden twaalf jaar, hij was vierendertig en ik tweeëntwintig. Het was eigenlijk zo: als ik al verliefd was, dan was dat op zijn boeken. Omdat het een taal was die de mijne was. Hoe hij schreef en dacht, zo was ik ook. We waren één ziel. We spraken over alles. Hij vond dat ik een onfeilbaar inzicht had in zijn stukken en in literatuur in het algemeen. Hij hechtte ook ontzettend veel aan mijn oordeel over zijn werk.'

Hij heeft veel voor mij gedaan. Het is jammer dat ik de energie heb gemist om daar veel mee te doen. Niemand heeft ooit naar mij gevraagd. Bij Elsevier dachten ze dat ik een man was. We waren één ziel, we begrepen elkaar zo verschrikkelijk goed. Dezelfde soort humor. Hoewel, soms kon ik me aan hem ergeren. Ik vond het vervelend als hij zich in een restaurant ging aanstellen, dan speelde hij een rol. Een keer zaten we bij de Chinees en toen werden we herkend door een groep jongeren. "Daar zit Bomans!" werd er geroepen. We krompen in elkaar. Hoewel Godfried het ook vreselijk vond als hij niet herkend werd. Toen kwam zo'n jongen op hem af en vroeg een handtekening: Godfried zette alsof hij Napoleon was zijn handtekening. Zonder iets te zeggen en met een afwerend gebaar overhandigde hij hem een handtekening. Mijn God, wat was het dan een poseur! Soms speelde hij een landlord, het liefst had-ie er een stok bij gehad. Het algemene beeld van Godfried dat uit de vele publicaties naar voren komt, klopt gewoon niet. Zijn grote affectie ten opzichte van mensen is onderbelicht. Hij heeft veel mensen geholpen. Voor mij kocht hij weleens een kilo biefstuk, en ik had niet eens een ijskast. Of hij kocht de halve Jamin leeg. Toen ik op een avond huilend op onze afspraak kwam, liet hij een enorme doos bonbons voor me neerzetten. En dat hielp wel. Hij was heel vaderlijk voor mij en ik was toen erg kinderlijk. Ik was voor hem speels en springlevend, zei hij vaak tegen

Godfried Bomans en Jan Wolkers aan het opgewekte begin van hun avontuur op Rottumerplaat (1971). Met alleen een zender en uitsluitend contact met Willem Ruis op de wal brachten ze ieder een week op het eiland door als moderne Robinson Crusoe's. Wolkers genoot, voor Bomans werd het een nachtmerrie

me. Het was een goed mens, met al zijn rareiteiten. Hij was grillig, maar hij zou nooit iemand bewust kwetsen. Hij was buitengewoon gevoelig. Misschien is die kant van hem nooit belicht omdat het altijd mannen zijn die over Godfried schrijven. En hij had veel jaloeerse vakgenoten.

Bomans nam heel wat risico's. Hij kwam met zijn motor uit Rome rijden, hij zat in een luchtballon, in een zweefvliegtuig of stapte op een paard terwijl hij niet kon rijden. Daar deinsde hij niet voor terug. In dat korte leven van achtenvijftig jaar heeft hij onwijs veel gedaan. Hij was helemaal niet zo komisch, in het begin wel maar dat ging er snel af. Vaak was hij diepernstig. In feite was hij zwaar op de hand. Gek doen om iets anders te verbergen, om te relativeren. Bomans heeft een treurige jeugd gehad, ook al spreekt zijn familie dat nog steeds tegen. In een brief aan mij vertelde hij dat zijn moeder hem nooit een zoen heeft gegeven.

Toen hij op Rottumerplaat zat, schreef hij me: "Hier heb ik mijn vader vergeven." Alsof hij al aan het sterven was. Hij kreeg op Rottumerplaat alleen griep. Hij voelde zich daar eenzaam, dat heb ik uit de krant, hoor, want toen had ik al met hem gebroken. Hij moest met briefjes met zijn vader communiceren, dat is al eerder geschreven, maar ook al is het niet waar, het tekent hoe hij de sfeer thuis ervaren heeft. Hij viel een keer, scheurde zijn lip. Zijn vader en moeder kwamen in een rijktuig voorbij maar ze reden gewoon door. Ik herkende dat allemaal heel goed uit mijn eigen jeugd. Hij was altijd op zoek naar genegenheid omdat hij in zo'n kille omgeving is opgegroeid.

Lieve Maria,
mijn tournee door Vlaanderen
was een ware deucht en ik
ben nu thuis, verdoofd van
al die hulde en gesprekken.
Het hoogtepunt was Gent, waar
ik sprak in de aula van de univer-
siteit voor 800 studenten en na
afloop van de halve balen van
mijn hotel en de hele nacht
beluistering, afschermde muziek
met trommen en koperen hoempes,
maar goed gelukt. Volgende

week kom ik en word haer
Daarom, ik zal je de datum
tijdelijk tevoren schrijven. Ik ver-
heug er mij zo intens op,
om bij je te zijn, ook al zit-
ten we alleen maar t.o.v. elkaar.
Ik ben nu doodop van al dat
geruis en gepraat. Ik dacht
niks bij indormen: ik wou
dat jij er bij was, in al
die prachtige Vlaamse stadjes.

Lieve Maria...

Ik heb een vreemde keek. Vrijblijvend
gekeerd en lag totaal verduist 1/2
top is bed. Het ergste is nu
vrijblijvend. Muziek wordt die kies
getrokken. Ik kan je nu stemmen
de 2 dagen schrijven. Je hoort
spoedig van mij. Ik rijdt hier:
Ik hoop gauw is 7. te 3/3.

G.

Tot in 1970 heeft onze relatie geduurd. Ik zou het niemand aanraden. Hij heeft mij nooit iets voorgespiegeld. Hij was nu eenmaal al getrouwd. Daar wilde hij wel over praten, maar dat kwam er niet echt van. Ik vroeg er trouwens niet naar want die paar uur die we meestal samen hadden, wilde ik niet bederven. Maar hij heeft me wel geschreven: "Het ontroert mij zo, dat je trouw bent aan een man, waaraan je eigenlijk niets hebt... het gevoel van vreugde strijdt dan met bezorgdheid, dat ik zo weinig beteken en zo zeer te kort schiet, terwijl jij de grootste offers brengt, die een vrouw kan brengen..." Hij had echt wel door wat onze verhouding voor mij betekende, maar ja. Ook schreef hij: "Ik kan het alleen niet helpen dat ik van je houd en dat is mijn enige slechtheid." Mijn horizon werd steeds kleiner terwijl die van Godfried stormenderhand groter werd. Hij reisde god weet waar naar toe, hij werd op de televisie geïnterviewd en hij werd zelfs aan het hof ontvangen. Zo kon het niet verder gaan. Ik stortte in en toen een arts tegen me zei dat ik misschien eens naar een andere man moest omkijken, reageerde ik: "Waar vind ik die?" Hij antwoordde: "Die zijn er wel, maar jij ziet ze niet." Hij had gelijk. Ik had de hele wereld afgesloten voor Godfried.

'Ik droeg je brieven bij me, op al die lezingen, en in de pauze ging ik naar buiten, want dan begon ik een potje te huilen'

Hij was getrouwd en ik woonde bij mijn moeder. Dus veel mogelijkheden hadden we niet. We gingen vaak naar een restaurant of hij kwam bij ons thuis. Voor mij was de moeilijkheid dat ik geen huis kon krijgen omdat ik niet getrouwd was. Godfried kwam vaak bij ons thuis. Toen ik op mijn zevenendertigste dan toch een klein huisje kreeg, ging alles makkelijker. Godfried kwam op een gegeven niet meer toe aan het schrijven van boeken omdat hij zoveel aan kranten en tijdschriften mee-

Lieve Maria,

Ik heb heel gek, dat ik maar niets hoor van de Vinkenbouw, dat toch al lang niet het moeten zijn. Dat is van jou ook niet leuk. Kun je misschien maandagmiddag komen? Bel je dan op, zodra je op het station bent? Kijft om 2 uur, dan is de middag, niet zo gauw te eind. Ik doe dit zaterdag voor 4 uur op de bus, dan moet het toch op tijd komen

Ik verken mij er erg op je weer te zien, het is al zo lang geleden dan: twee weken. Hopentijd is het heb laten van de televisie minder geworden, ik zou er ook gek van worden in jouw plaats, dat plaats de mensen elkaar toch ouderij.

Ik heb nu haer de bus.

Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.
Ik heb nu haer de bus.

Lieve Maria,
Sinds je brief heb ik in dit verschrikkelijke land niet
zijn ydij Kou ge, rustig onblik meer gehad. Elke
nacht lig ik te Tobben en te Woelen, doodsbang voor de
slaap, want dan komt deze droom: je valt in een
diepe put en ik kan je niet houden. In razende
angst grijp ik naar konvass tegen de wanden, maar je
glijdt weg en ik schreeuw dan het hele hotelkamerje
vol, elke nacht opnieuw. Ik drag je brief bij me,
op al die lezingen, en in de pauze ging ik naar buiten,
want dan begin ik een potje te huilen. Ik wist ook niet
wat ik terug zou schrijven en verschoof dit van dag tot dag.
Je mag in die toestand niet blijven, dat is alles wat ik
ervan weet en ik kom zo gauw mogelijk, als ik de
20-ste terug ben, naar je toe. Maak je om te beginnen
geen zorgen, dat je jezelf niet zult kunnen onderhouden,
ik ben er toch ook nog, 't is net of je denkt dat ik je in de

steek laat, al zou je nooit meer werken, dan kun je
nog als een vorstin leven, want ik heb f 50.000, en die
mag je allemaal hebben. En wat dat andere betreft,
laten wij daar rustig over praten en niet bang voor
elkaar zijn, zo gauw ik kan kom ik naar je
toe, al kan ik nu de dag niet bepalen. En bid alsje-
blijft niet dat je dood mag gaan, dat is toch het ergste
wat er gebeuren kan en 't is ook zo vreemd naar de
een vrouw dat doet, dan denkt ze helemaal niet aan
de ander. Ik ben vreemd in de put en sleep mij van
't ene klooster, heten of alle naar 't ander, altijd
niet de doodswaare best bij mij, ik schrijf dit niet om de
paar te verzwuren, juist andersom, want 't kan soms helpen
als je weet dat de ander ook leeft. Ik weet nu niets meer te
schrijven, ik ben zo binnig mee van al die nachten. Mij vol-
gende brief komt vanuit Haarlem en daar staat dan in
dat ik over een paar dagen je zie. Probeer althans tot
dat ogenblik sterk te zijn en je niet te laten gaan, arm lief
hartje. Ik moet nu weer naar de zaal. Omhelst
Godfried.

werkte. En dat bundelde hij dan later. Voor
de Volkskrant, het Dickens Fellowship, ga
zo maar door. Dat had Carmiggelt toch
ook. De mensen willen dat zulke schrijvers
een roman gaan schrijven. Daar was het de
man niet naar. Hij werd van het een naar
het ander gesleept. Elsevier stuurde hem
een brief dat hij naar Rome moest, de vlieg-
tickets waren dan al besteld. "Het lijkt wel
of ik een postpakketje ben," schreef hij me.
"Ik draag je brief bij me, op al die lezingen,
en in de pauze ging ik naar buiten, want
dan begin ik een potje te huilen. (...) Was ik
maar bij jou, dan zou ik niet meer hoeven te
tobben." Maar hij schreef vaak ook opge-
wekte brieven. In 1961 bijvoorbeeld: "Op-
eens ben ik in Londen, als gast van de En-
gelse Televisie. (...) Ik kreeg 20 minuten het
woord. Mijn Engels was perfect en ik schijn
't zo heel anders gedaan te hebben dan de
gladde jongens, die dat commentaar ge-
woonlijk geven."

Ik kan niets weggooien van Godfried. Zoals
de brief waarin hij schreef: "Trek je niet van
mij terug, dan ben ik eigenlijk niets meer,
want niemand houdt van mij. (...) Jij bent
de enige. (...) Ga niet weg."

Het is behoorlijk vaak voorgekomen dat ik
voor niets in een restaurant zat te wachten.
Dan was er wat Godfried betreft iets tussen
gekomen. Anderzijds draafde hij weleens
door Zaandam omdat hij dacht dat we er-
gens hadden afgesproken, wat dan niet het
geval bleek te zijn. Als ik nu die brieven te-
ruglees, zie ik dat ze zo ontzettend hartelijk
zijn, zo vol zorg voor mij. Meelevend. Dan
begrijp ik niet dat ik dat toen niet zo heb ge-
lezen. Het is net alsof ik indertijd altijd op
dat ene magische woord zat te wachten wat
alles anders zou maken. Kent u dat gevoel?
En dan vergeet je die andere dingen. Dat
zie ik nu ik ze herlees. Het zou gemakkelij-
ker zijn geweest als ik tevreden was geweest
met die brieven zoals ze zijn, hartelijkheid,
genegenheid. Ik zag dat niet. Ik zat altijd te
zoeken naar dat ene toverwoord. Ik vond er
alleen de formele informatie in. Aan het
einde stond waar en wanneer ik hem weer
kon zien. Dát was voor mij het allerbelang-

rijkste en wat hij geschreven heeft om mij te
steunen in mijn werk, dat heb ik niet gele-
zen. Zelfs, hoewel ik daar niet zo van hield,
steunde hij mij financieel. Hij wilde dat
heel erg graag. Ik vond dat eng.
Hij vond het fijn om beroemd te zijn, maar
hij heeft daar ook keihard voor gewerkt.
Het stak hem overigens enorm dat hem
nooit een literaire prijs toegevallen was.
Een jaar na onze breuk is hij overleden. Ik
was ondertussen mijn huidige echtgenoot
tegengekomen. Dat had ik Godfried ge-

schreven. Hij wilde daarover komen praten
want zoiets doe je toch na al die jaren niet
met een brief af. Ik heb de hele avond ge-
huild toen hij er was. Ik kon het hem niet
zeggen. Ik zei alleen maar huilend: ik weet
het niet. Ik wist het wel maar ik kon niet
zeggen dat ik iemand anders ontmoet had.
Na tweeëntwintig jaar was het afgelopen
tussen ons. Dat is een mensenleven. Ande-
re mensen zijn tweeëntwintig jaar ge-
trouwd. Godfried heeft ook naar dat ene
magische woord gezocht in mijn brieven,

misschien wel om van zijn verleden los te
komen. Maar ik heb het hem ook niet kun-
nen geven. Wat dat woord was, dat weet ik
niet. Een woord dat uitstijgt boven alle an-
dere woorden.

Lieve Maria,
Het spijt me, dat ik op 't eind zo
khouwig + opgewonden was, maar 't was
me ik in toestand. Op de Rekerst
verwachten de me naar een deel, waar
die avond en lezing was, maar toen ik
daar binnen kwam zag ik meteen dat 't
mis was, want 't ging over huidziekten
en het waren allemaal dokters. Toen
haar de burgemeester en die wist 't... het
bluk helemaal in keersum te zijn, 17
K.M. verder, in hotel "Nol in 't bos" en
daar kwam ik maar dood dat leerd aan
en vond daar de Rotary is de grootste
opleiding. Maar 't was allemaal niet my,

We gingen onmiddellijk aan tafel, waar
ik drie keer sprak. Maar om al die
schotels ertussen was 't toch heel kort,
een ik van die heren of was en toen nog
2 uur rijden, om 't stikken donker, 't viel
allemaal toch niet mee. Maar ik heb
als een warm overje de herinnering in mij
aan die kerstke middag, dat ik in je
dikke armen lag, dicht tegen je mooie
vrouwenborsten, datmen is dat eigen gemachte
holletje in een groot zoemend bos. Ik dank
hem zoiets zo vaak en nu was het werkje
zo. Je was zo lief en zo vriendig mooi.
Ik bris her steeds mee, dat ik nooit een
brief van je krijg en ge een nummer aan-
vragen op het sprookentoneel, als je dat niet
vindt, ik bid je heb best vragen, want
ik kom spoedig in Zaandam en wacht een

Errolle

27 mei 1954

----- Gisteren, woensdag middag, kreeg ik queens in telefoons bij van Elsevier, of ik direct wilde komen. Daar kreeg ik te horen, dat ik de Heilig verblazing van Pius X op Dinsdag, 29 Mei in de Sint Pieter moet bijwonen. Voor Elsevier en de Volleskrant. Passage vliegtuig was bedeld op Vrijdag ochtend Schiphol, plaats in de Sint Pieter ook gereserveerd op de pers-tribune. Ik werd rond met of ik in pakkeet ben, dat gereserveerd word.

1955 --- Gisteren spak ik voor 200 lezers over dien, dat was heel leuk ---

Tokyo
1950 - 5 NOV --- Toen ik in Tokyo aankwam, waren de meeste passagiers dicht en allen doodop. Er stond een geweldige menigte om op te wachten, want dit was de eerste passagiers-blecht over de Noord pool en me dym dan ook ontvangen door de Reizen, die alleen "Hum, Hum." zei, een uur lang en toen queens weg liep. Bedruken werden bevestigd over, want anders zegt hij niet langer dan een half uur, "hum hum".

Ook heb ik gezeten in een antiek Japans restaurant. Je zit op de grond aan een lage tafel, met aan weerszijden van je een Geisha. We ges met niet doen, alles wordt hem in de mond gestopt. Na afloop mag je met de Geisha naar bed, maar ik heb daar geen gebruik van gemaakt, niet int deugd, maar omdat ik om de Geisha klein vrouwtje niet geven kon.

2

In 1956 illustreerde ik voor hem, "Het denken toorn". Steeds gaf hij mij suggesties voor de te maken tekeningen.

Rome -

--- Hoe kun je nu vragen, of ik die vullden over Paus X meen? Dit er iets vals in? Of dit er iets vals in mij? Of vind je, dat ik niet het recht heb over zulke onderwerpen te schrijven?
Wat bedoel je er Toek mee. De grondslag staat in je brief met Taormina, die ik nu eindelijk kreeg. Die bevat veel liefs, maar die ene zin heeft mij erg geraakt, zodat ik met het andere je ogenblik niet goed overweg kon. Schrijf mij, wat je bedoelt.

1961 Londen

Januari 20th. --- Opreken ben ik in Londen, als gast van de Engelse Televisie.

... ik kreeg zo minut het woord. My Engels was perfect en ik wou A do heel anders gedaan te hebben dan de gladder jongens, die dat Commentaar gewoonlijk geven. ---

Roma 10 oct 1953

... Ik ben nu veel onderwerpen, hier in Rome aangekomen en nogal in de put. --- ik hoop nu een stuk voor Elsevier te schrijven maar ik weet bij God niet waarover. Toek niet het --- Rome is machtig, maar ik kan er mijn draai niet vinden. Je weet niet, hoe deprimerend het is, als je niemand verstaat.

1956 Wreeth

--- als ik in de verhuizing v. Wreeth B nu lang moet oppaken --- Myr wou nu stimp vol en ik heb God danken, als ik allemaal Wreeth heb bijr. --- maandig en Zaidag a.s. ben ik in Asubham. ---

Van Op het Vrijburg van MG Leteraats
Mijn kinderen heten tuit ² kanten, ook afdeling en
asteg te hingen Elvies

Lieve Maria,

Mijn tournee door Vlaanderen was een ware zegetochten ik ben met thuis, verdoofd van al die hulde en toespraken. Het hoogtepunt was Gent, waar ik sprak in de aula v/d Universiteit voor 800 studenten en na afloop van het bal kon van mijn hotel een serenade mocht beluisteren, afschuwelijke muziek met trommen en koperen hoempa's, maar goed gemeend. Volgende week kom ik een avond naar Zaandam, ik zal je de datum tijdig tevoren schrijven. Ik verheug er mij zo intens op, om bij je te zijn, ook al zitten we alleen maar tegenover elkaar. Ik ben nu doodop van al dat gereis en gepraat. Ik dacht dikwijls onderweg: ik wou dat dat jij er bij was, in al die prachtige Vlaamse stadjes.

Lieve Maria,

Dit is om je even te schrijven, dat ik de tekeningen zeer en zeer goed vindt, De beste (artistiek gesproken) is die jongen in het raam en de beste in psychologisch opzicht is die v/d dag after the night before. Ik heb geen bij-schriften gemaakt, omdat je dit alleen kunt doen als ze alleen niet of wel uit de tekst gelicht zijn. Hier liep het door elkaar en dat had iets speels, dat door onderschriften bedorven zou worden. Ik zal nu eens spoedig naar Elsevier gaan naar om te wilsen wat de baas er zelf van denkt.

Delft, 18 augustus 1955

Lieve Maria,

Ik loop hier met Dirk Coster door Delft, met Mari Andriessen erbij, wanter moet op een van de brugjes een beeldje komen, nadat eerst de plek gevonden is. Nu rusten we even uit, ze biljarten samen en kunnen er zo weinig van dat ik daarin reden vond mij van het geknoei af te ~~xxxxxxx~~ zonderen. Delft is wel mooi, maar van het donderende verkeer op die smalle grachtjes wordt je bek-af. Je voelt: het is voorbij, de tijd is anders geworden en knijpt dit allemaal dood. En ik word mistroostig van dat gestaar naar mooie geveltjes, terwijl je voortdurend opzij moet springen voor bromfieten.

Gisteren op Aruba, 120 km. hiervandaan, mijn laatste lezing gehouden op de Nederlandse Antillen en morgenochtend ga ik om 8 uur door de lucht naar Suriname waar mij slechts 5 lezingen wachten in 12 dagen en dan direct terug. Via Lissabon naar Schiphol, waar ik de 13de aankom. Het is geen vakantie geweest (wat ik hoopte) maar een uiterst vermoeiend tournee, waarvan elke minuut bezet was, maar ik geloof toch, dat ik de geweldige ervaringen van de afgelopen weken niet had willen missen, vooral gisteravond, toen voor mij een geweldig kampvuur met Antilliaanse dansen werden gehouden tot de zon opkwam. Ik zat op een soort troon stilletjes toe te kijken en viel af en toe heerlijk in slaap.

1 juli 1963

tekening:
De goudat op hanes
Elvies uwekblad tek.
29 sept. 1956

1959

Antwerpen — In de nacht v. Dinsdag op Donderdag ben ik opgebleven en alles af te maken. In ochtend heb ik de avondpool voor E.W. en ochtend 10 lessen voor de taal cursus, deed dat met de duikproef v.h. Vervolg van Trouw op de Expressiepost en nam de trein naar Antwerpen, maar ik maandagavond en dinsdagavond voor een wat verkostte schouwing sprak Vanerveld sprak ik in Brussel en morgen, Dinsdag, in Luxemburg

Deelt 10 dag 1958

... Deelt is heel mooi, maar door 1 dander de, alleen op die snelle gradige word je beh. af. Je voelt: 't is voortig, de tijd is anders geworden en knijpt dit allemaal dood. En ik word ontvuldig van dat gestace naar mooie zeezij, terwijl je voortdurend wij met opvangen van boomfuten.

Curacao 1 juli 1963

... het is geen oceaan geweest (wat ik hoopde) maar een intast vermoedend tonnie, maar een elke minuit bedet me, maar ik geloof toch, dat ik de geweldige ervaringen van de afgelopen weken niet had willen missen, vooral gisteren was niet, voor mij een geweldige kamp vuur, met Antilliaanse dansen werd gehouden, tot de don op kwam. In zal op een soort troon zitten toe te kijken en viel af en toe heerlijk in slaap.

Robbhaan

1 Maart 1955 — Robbhaan is een prachtige stad

Het vriet hier 20°, maar het is in heel andere soort kon dan bij ons, droog en tin telend, prettig om in te lopen, vooral met 20 in bereenmits. Ik kon het zo in best met voor je kopen ✓

Godfried Bomans 2

Naar aanleiding van het opmerkelijke artikel over Godfried Bomans (VN, 24-8-1996) moest ik denken aan een leuk voorval in de jaren zestig. Godfried was toen uitgenodigd om een avond te verzorgen in het beambtencasino in Geleen van de vereniging van mijnbeambten der staatsmijnen. Na de zeer geslaagde avond werd hij door het bestuur uitgenodigd om nog 'wat na te praten', waarbij natuurlijk van hem werd verwacht dat hij nog een aantal geestigheden te berde zou brengen. Hij had daar geen zin in. Daarom vroeg hij of er niet iemand was die met hem wilde schaken. De voorzitter wist dat ik lid was van de schaakclub van het beambtencasino en nodigde mij hiervoor uit. Het was toen lachwekkend om te zien hoe het voltallige bestuur geen kans kreeg een woord met Bomans te wisselen, terwijl wij een paar zeer geammeerde partijen speelden met opmerkingen als 'dit lijkt mij een zwakke zet' en 'war dacht je hier dan van!' *Landgraaf*

KEES KUIJPER

7 sept. 1996

ie behoudt zich
voor bijdragen aan
deks in te korten.
onder pseudoniem
niet geplaatst.

UN

Godfried Bomans 1

In het verhaal van Hans Renders over Pluvier en/of MG en Godfried Bomans (VN, 24-8-1996) zegt MG dat het verhaal dat Godfried zoveel dronk niet waar was.

Als voorzitter van de toenmalige culturele jongerensociëteit Martinique in Haarlem heb ik met Godfried (die immers erevoorzitter van Martinique was) een aantal malen 'onderhandeld' over drank. Als er weer een vergadering was in zijn tuinhuis/hut diende ik flesjes bier en sigaretten mee te nemen. Op de lokatie van de sociëteit (pand van Jan Kraakman) gaf hij aan dat hij alleen kwam als we een bepaalde witte wijn konden serveren.

Ovengens heb ik altijd met plezier aan zijn verzoeken voldaan, ook toen Godfried, toen hij nog even een brief moest schrijven, mij in de tuin aan zijn kinderen voorstelde en zei dat deze mijnheer wel met ze wilde spelen (schommelen) en ruim een halfuur weg bleef.

Huizen
CEES ALDERS

The Gys Versluys Studio[®]

TELEVISION- & FILMPRODUCTIONS

De heer H. Renders
P/a VRIJ NEDERLAND
Postbus 1254
1000 BG AMSTERDAM

Per Fax: 020- 624 7476

Betreft: Uw artikel over de brief van Godfried Bomans aan een geliefde.

Geachte heer Renders,

Naar aanleiding van bovengenoemd artikel, zou ik graag met u telefonisch contact willen hebben in verband met onze interesse in dit onderwerp bij de ontwikkeling van een serie nieuwe televisie-programma's voor de publieke omroepen.

Zou u zo vriendelijk willen zijn contact met mij op te nemen of op ons kantoor in Amsterdam 020 - 663 0406 of op mijn privé-nummer 070 - 354 3581, alwaar u mij ook eventueel 's avonds zou kunnen bereiken.

Bij voorbaat vriendelijk dank en met vriendelijke groeten.

10. *Loos Roggeveen*

Gijs Versluys

STEVINSTRAAAT 417 • 2587 EK THE HAGUE • HOLLAND • TEL: (31)(70) 3543581 • FAX: (31)(70) 355 4224
PRODUCTION OFFICE: MEDIAPARK • P.O. BOX 305 • 1200 AH HILVERSUM • TEL: (31)(35) 677 4577 • FAX: (31)(35) 677 4575
VAN LANSCHOT NR. 22.64.16.240 • BTW NR. NL006789389B01 • KVK DEN HAAG NR. 155216

Geelvinckstraat 91,
1901 AG Castricum.

10-09-96

De Heer H. Renders,
Vrij Nederland,
Raamgracht 4,
1011 KK Amsterdam

Geachte Heer Renders,

Gaarne wil ik reageren op uw (m.i.) zeer mooie en bijzondere artikel over Godfried Bomans en Maria. Over de beslissing van Maria om deze brieven af te staan zal er ongetwijfeld nog veel gediscussieerd worden, zoals b.v. door uw collega Marjolein de Vos in het NRC Handelsblad, zelf vind ik de beste argument voor het wel publiceren dat, ALS Godfried Bomans een belangrijke schrijver is en blijft, (zelf woon ik pas sinds 1978 in Nederland, dus heb ik zijn hoogtij niet meegemaakt, en tot nu toe weinig van, of over hem gelezen) het eigenlijk nu al ontoelaatbaar is om zo een mooi, authentiek en ontroerend "werk" van hem (en dus ook de omstandigheden eromheen) te onderdrukken. Ik wil graag de hoop uitspreken dat, als u een bijdrage kunt leveren in het ooit laten publiceren van een grotere verzameling van deze brieven, aangenomen dat er genoeg zijn van dezelfde gehalte, u dit zult doen.

Ook vind ik het verhaal van Bomans en Maria zeer boeiend, niet vanwege mogelijke pikante details die je vandaag de dag in ieder tijdschrift kan lezen, maar vooral vanwege de vragen hoe en waarom deze liefde in hemelsnaam zo lang en intense door kon gaan onder de omstandigheden, en dan duidelijk van beide kanten. Zo te zien kon Bomans zijn keuze nemen uit vele duizenden gewillige dames, ook uit intellectuele en bekende kringen, en dat dit "oneindig mooi" "lief, warm meisje" voor hem zo lang zo bijzonder bleef, is heel fascinerend. Of er genoeg materiaal in zit voor een boek of deel daarvan weet ik niet, maar ik hoop dat dit verhaal, nu het toch officieel "uit" is, en dus deel uitmaakt van de Nederlandse literaire geschiedenis, (of is het zelfs in deze tijd mogelijk dat de biografen eroverheen stappen?) niet verloren zal gaan. Ik wil graag deze gedachten, en mijn waardering voor uw artikel, aan u communiceren omdat u duidelijk de aangewezen persoon bent om hiermee verder te gaan.

Een vraag - u heeft het over een verenigingsorgaan, kunt u mij een adres hiervoor geven? Hiermede een envelop met postzegel.

Deze brief is niet voor publicatie.

Hoogachtend,

(Mevr.) K.I. Groot-Maree

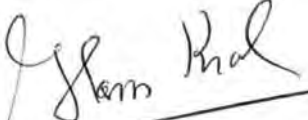

Heemstede, 26 februari 1997.

Beste Hans,

Bijgaand kopie van bericht op voorpagina in de Heemstedse Courant/Haarlems Weekblad dat je wellicht anders zou ontgaan. Ik merk op dat bij mijn weten volgens de auteurswet publicatie eerst 75 jaar na overlijden mag plaatsvinden, hetgeen de belangstelling voor aankoop aanmerkelijk zal verkoelen. Maria Güde, destijds woonachtig in Zaandam, heeft 'Op het vinkentouw' geïllustreerd, alsmede de bijdrage: Een jubileum in werkkleding; Lonneker 1919-1959. Ander werk voor Bomans is mij niet bekend. De symboliek rond 'Adriaan Pluvier' in de column 'Opzienbarende tentoonstelling' (Buitelingen, 1948) is dermate intrigerend dat een redacteur van het ijschrift 'Godfried' voornemens is hieraan een artikel te wijden.

Op 19 maart kom ik terug van een reis naar China en als het vliegtuig niet teveel vertraging heeft hoop ik de veiling bij te wonen. De Heemstedse bibliotheek beschikt overigens al dankzij een kwart-eeuw verzamelen (voornamelijk schenkingen) over een aanzienlijke collectie handschriften en typoscripten van Godfried Bomans, ten dele ontvangen ook van de weduwe. Wist je overigens dat ook mevrouw Veldhuijzen van Zanten, woonachtig in het Oosten van het land, over een paarhonderd persoonlijke brieven van Bomans beschikt? Hartelijke groeten,

Hans Krol

gemeentelijke openbare bibliotheek heemstede

julianaplein 1 - 2101 ZC heemstede

telefoon 023 528 69 96

telefax 023 ~~528 45 64~~

54 70 50 7

Persoonlijk

AAN: Kunstredactie Haarlems Dagblad, t.a.v. de heer Homme Siebenga

Heemstede, 21 maart 1997.

Geachte Heer Siebenga,

Terwille van de correctheid wijs ik u er op dat de privébriefen Bomans bij Van Gendt Book Auctions niet f 28.000,- hebben opgebracht maar om precies te zijn f 15.400,- (hetgeen nog rijkelijk veel is voor een weliswaar stylistisch goede maar inhoudelijk weinig diepgang hebbende correspondentie). Enige andere Bomansiana (o.a. boeken met opdrachten) brachten nog f 3.750,- op.

Twee van de zeven nummers met in totaal 61 brieven bleven onverkocht. De kop in 'Het Parool': *"Interesse voor brieven Bomans valt flink tegen"* benadert meer de realiteit al blijft een bedrag van f 3.400,- (niet f 4.080,-) voor tien brieven die getuigenis afleggen van Bomans' grote bewondering voor Charles Dickens naar Nederlandse maatstaven exceptioneel hoog. Met vriendelijke groeten en hoogachting,

Hans Krol

Intieme brieven Bomans met vernietiging bedreigd

HAARLEM/HEEMSTEDÉ. — De waarschijnlijk intiemste brieven die Godfried Bomans ooit heeft geschreven, dreigen verloren te gaan. Bomans' geheime liefde Maria Güde (1925), die alle brieven die Bomans haar schreef heeft bewaard, laat mogelijk de intiemste correspondentie vernietigen. De overige brieven worden binnenkort geveild en zouden vervolgens kunnen worden gepubliceerd.

Van Gendt Book Auctions veilt volgende maand 250 brieven die Bomans aan Maria Güde heeft geschreven. Het veilinghuis verwacht dat ze ongeveer f 22.000 zullen opbrengen. Volgens Hans Renders, die Güde ooit anoniem voor het weekblad Vrij Nederland interviewde, heeft Güde gezegd dat er daarnaast nog brieven zijn die niemand onder ogen mogen komen omdat 'Bomans zich niet meer kan verdedigen'. Renders schat het aantal intieme brieven op ruim honderd.

Güde leeft onder de naam van haar inmiddels overleden echtgenoot. Behalve Renders weet niemand wie ze is er waar ze woont. Renders zegt dat hij Güde zal benaderen om haar ervan te overtuigen dat de brieven niet vernietigd mogen worden. Renders zou dat 'een misdaad tegen de geschiedenis' vinden. De publicist zegt dat hij Güde erop zal wijzen dat er manieren zijn om ervoor te zorgen dat de brieven bij voorbeeld pas over vijftig jaar in de openbaarheid komen. Hij hoopt dat Maria Güde dan zal besluiten de brieven niet weg te gooien.

Godfried Bomans en Maria Güde ontmoetten elkaar eind jaren veertig. Ze kregen al snel een verhouding, die tweeëntwintig jaar zou duren. Onder het pseudoniem Pluvier heeft Güde veel boeken van Bomans geïllustreerd. De twee waren stapelgek op elkaar. In het interview met Hans Renders in Vrij Nederland zei Güde dat zij en Bomans 'één ziel waren'.

De liefde was natuurlijk een ingewikkeld spel met de getrouwde Bomans. Bomans schreef eens: „Het ontroert me zo, dat je trouw bent aan een man waaraan je eigenlijk niets hebt... het gevoel van vreugde strijdt dan met bezorgdheid, dat ik zo weinig beteken en zo zeer tekortschiet terwijl jij de grootste offers brengt, die een vrouw kan brengen.”

Güde beëindigde de relatie toen ze beseftte dat de verhouding met Bomans ten koste ging van zichzelf. Ze ontmoette een andere man met wie ze later zou trouwen. Bomans overleed een jaar nadat Güde met hem had gebroken.

HC
27-2-1997 HS

Aanstaande maandag van start

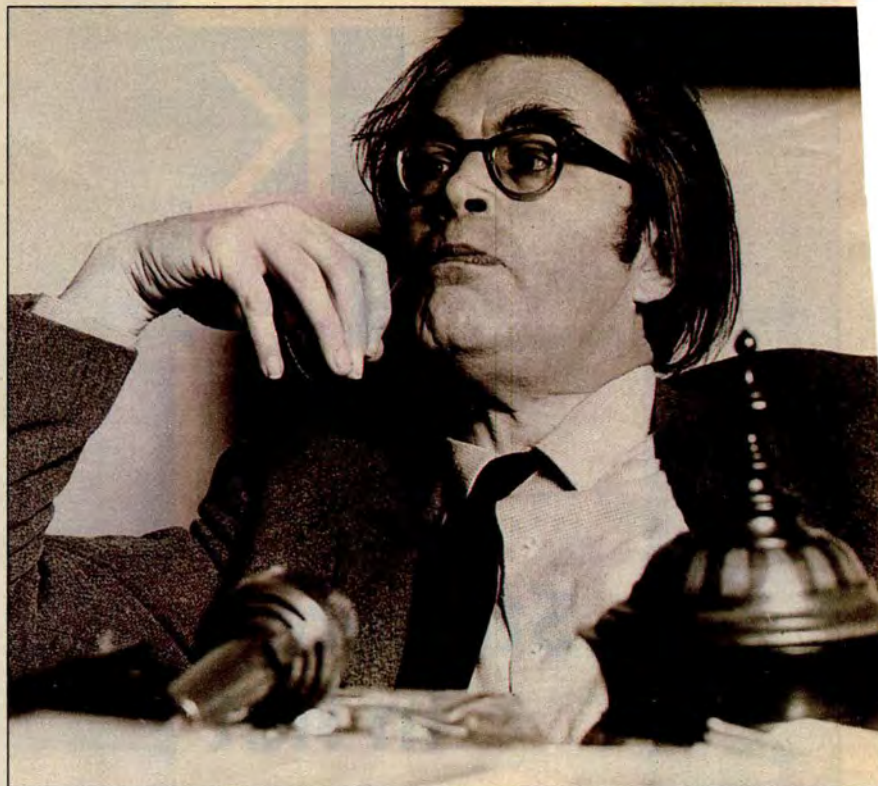
on Nijtschrift 'Godfrud' heeft niet gekom aer Mia
Guedde. Wel in de Heemkunde Comant van 27 februari 1959

J. Slom Hul

P.S. Artikel van Wom de Maer in Biografic Bulletin is
in mijn leut.

Brieven van Bomans aan een geliefde

De schrijver vroeg haar als afzender niet haar eigen naam op de enveloppe te zetten, 'dan weet ik dat deze brief van jou is'. Honderden brieven schreef hij naar haar, in 22 jaar. Zij was zijn klankbord, verzekerde hij haar, en bovendien illustreerde zij één van zijn bundels. Toen hij, 58 nog maar, in 1971 stierf, was zij inmiddels getrouwd. Ze had Godfried Bomans toen al een jaar niet gezien of gesproken.

Nooit heeft de vrouw die alleen anoniem wilde worden geïnterviewd, brieven willen afstaan. Voor deze gelegenheid deed ze dat, na een scherpe selectie, wél. Er zijn er nog zeshonderd, in een blauwe koffer.

'Wij waren één ziel'

De echte biograaf moet zich nog aandienen, maar naar leven en werk van Godfried Bomans is vanaf zijn dood in 1971 al veel onderzoek gedaan. Jeroen Brouwers schreef een monografie over Bomans en Michel van der Plas een halve biografie: vanaf Bomans' geboorte in 1913 tot aan 1945. Er is een actieve Bomanskring met een heus verenigingsorgaan. Manuscripten, foto's en brieven worden op veilingen verhandeld onder de noemer *bomansiana*. En dit weekend zijn de eerste twee delen van de zevendelige *Verzamelde werken (uitgeverij De Boekerij)* door Harry Mulisch, Haarlemse vriend, ten doop gehouden.

Merkwaardig is het dat niemand ooit heeft uitgezocht wie zich achter het pseudoniem *Pluvier* verschool, waarmee Bomans' vaste tekenaar signeerde. Pluvier illustreerde ook het in 1957 verschenen *Op het vinkentouw*, een bundeling van de columns die Bomans voor de *Volkskrant* schreef. Die bundel wordt ingeleid door ie-

mand die zich M.G. noemt. Deze M.G. prijst de cursiefjes aan als staaltjes van kritiek op het katholicisme van binnen uit: 'Hier schittert het lemmet onbedekt en treft de stoot in het hart.'

De lezer kon in 1957 niet weten dat Pluvier en M.G. één en dezelfde zijn.

Nadat op 20 december 1991 in *HP/De Tijd* (en *Humo*) een lang artikel had gestaan onder de kop 'De vrouwen van Godfried Bomans' en ik daarover in *NRC Handelsblad* schreef, heeft Pluvier zich gemeld.

'Volgens mij is al dat geschrijf over zijn vele vriendinnen grote flauwekul,' zegt ze. 'Hij hield van vrouwen. En door zijn beroep kwam hij ontzettend veel vrouwen tegen, en de helft van die vrouwen zat klauwend in het gras voor zijn deur. Ik was niet de enige die hem leuk vond, maar dat wil niet zeggen dat hij van het ene bed in het andere sprong. Absoluut niet. Dat is weer zo'n indruk die ten onrechte gewekt wordt, net zoals zijn vermeende

luiheid. Ook het verhaal dat Godfried zoveel dronk is niet waar. Hij kon niet eens tegen drank. Als hij een glas wijn zag, werd hij een beetje gaga. Ik heb hem nooit van mijn leven dronken aangetroffen. Hij nam altijd een biertje en een biefstuk met brood.'

Zij werd niet genoemd in 'De vrouwen van Godfried Bomans', en ook nu wil ze niet met haar naam in de krant, terwijl Pluvier een uiterst belangwekkende rol heeft gespeeld in het leven van de katholieke emancipator, zijn eigen vrouw niet te na gesproken natuurlijk. Pluvier was betrokken bij zijn werk. Zij illustreerde het niet alleen, maar las ook zijn teksten door en inspireerde hem met haar invallen en haar levendigheid. Haar voornaam was *Miriam* maar is door Bomans veranderd in *Maria*. Tweeëntwintig jaar lang was zij zijn klankbord. Toen ze daarna in 1971 alsnog met iemand anders trouwde, bleef ze zich *Maria* noemen, al droeg ze voortaan een andere achternaam.

Erik

In een blauwe leren koffer bewaart ze zeshonderd brieven van Bomans, geschreven vanaf 1947.

'Op school had ik een boekje van hem gelezen, *Erik, of het klein insectenboek*, en dat vond ik zo ontzettend leuk, gewoon een meesterwerkje, en toen dacht ik: wat jammer, die man is nooit aan bod gekomen en is vergeten. Ik dacht dat hij dood was. Toen bleek later dat hij in de *Volkskrant* schreef. Misschien vanwege zijn naam ging ik ervan uit dat hij er oud moest zijn. Toen heb ik zijn adres achterhaald en hem een haar brief geschreven om hem een haar onder de riem te steken. Drie weken later kreeg ik tot mijn stomme verbazing een briefje terug waarin hij me uitnodigde naar een lezing in Alkmaar te komen. Hij vroeg me of ik een paar ansichtkaarten van het Tsaar Peter-huis wilde meebrengen. Want ik woonde in die tijd in Zaandam. Ik zocht daar niets achter. Die lezing werd door iemand ingeleid, dacht ik tenminste, en later zou dat oude

netje komen. Maar het bleek t Bomans nog bloedjong was en t vond ik vreselijk gênant. Alsof achter hem aan liep. Ik vond el dat ik hem die ansichtkaarten best geven. Dat heb ik toen ge- an en vanaf dat ogenblik, in 1947, hadden wij contact. God- ied was nog geen vier jaar ge- ouwd. Er kwam een stroom brie- en op gang maar we zagen el- aar ook vaak. Veel van die brieven waren kattedelletjes in de zin van: kun jij daar en daar in dat restaurant komen. Daar was ik dan ook.'

Een goed mens

De brieven die Maria laat zien, verraden een intieme band. Ze be- ginnen in de trant van: 'Lieve Ma- ria, Ik moest vanochtend kort aan de telefoon zijn, ik was niet al- leen.' Of: 'Typ je enveloppe en zet er achter op een andere naam zo-

als J.N. van Male, Ruitersweg 15, Bilthoven. Gebruik dit. Dan weet ik, dat deze brief van jou is.'

De correspondentie is niet al- leen belangrijk door de schat aan biografische gegevens die de brie- ven bevatten, maar ook omdat ze vaak in de zo typische humoristi- sche stijl van Bomans geschreven zijn: 'Toen we in Tokyo aankwa- men, waren de meeste passagiers ziek en allen doodop. Er stond een geweldige menigte ons op te wachten, want dit was de eerste passagiers-vlucht over de Noord- pool en we zijn dan ook ontvan- gen door de Keizer, die alleen 'Hm, Hm.' zei, een uur lang en toen opeens weg liep. Iedereen was daar verrukt over, want an- ders zegt hij niet langer dan een half uur 'hm hm'.

'Ook heb ik gegeten, een antiek Japans maal. Je zit op de grond aan een lage tafel, met aan

weerszijden van je een Geisha. De gast mag niets doen, alles wordt hem in de mond gestopt. Na af- loop mag je met zo'n Geisha naar bed, maar ik heb daar geen ge- bruik van gemaakt, niet uit deugd, maar omdat ik om zo'n klein vrouwtje niet geven kan.

'We waren erg van elkaar ge- charmeerd,' zegt Maria. 'We scheelden twaalf jaar, hij was vierendertig en ik tweeëntwintig. Het was eigenlijk zo: als ik al ver- liefd was, dan was dat op zijn boeken. Omdat het een taal was die de mijne was. Hoe hij schreef en dacht, zo was ik ook. We waren één ziel. We spraken over alles. Hij vond dat ik een onfeilbaar inzicht had in zijn stukken en in litera- tuur in het algemeen. Hij hechtte ook ontzettend veel aan mijn oor- deel over zijn werk.

'Hij heeft veel voor mij gedaan. Het is jammer dat ik de energie

heb gemist om daar veel mee te doen. Niemand heeft ooit naar mij gevraagd. Bij Elsevier dachten ze dat ik een man was. We begrepen elkaar zo verschrikkelijk goed. De- zelfde soort humor. Hoewel, soms kon ik me aan hem ergeren. Ik vond het vervelend als hij zich in een restaurant ging aanstellen, dan speelde hij een rol. Een keer zaten we bij de Chinees en toen werden we herkend door een groep jongeren. 'Daar zit Bomans!' werd er geroepen. We kropen in elkaar, hoewel Godfried het ook vreselijk vond als hij niét herkend werd. Toen kwam zo'n jongen op hem af en vroeg een handteke- ning: Godfried zette ze alsof hij Napoleon was. Mijn God, wat was het dan een poseur!

'Het algemene beeld van God- fried dat uit de vele publikaties naar voren komt, klopt gewoon niet. Zijn grote affectie ten op- ➤

Lieve Maria,
mijn tournee door Vlaanderen
was een ware deucht en ik
ben nu thuis, verdoofd van
al die hulde en gesprekken.
Het hoogtepunt was Gent, waar
ik sprak in de aula v/d univer-
siteit voor Doo studenten en na
afloop vanaf het balkon van
mijn hotel een zwarede mocht
beluisteren, afschmijten muziek
met trommen en koperen hoempes,
maar goed gemunt. Volgende

week kom ik en word haar
Daarom, ik zal je de datum
tijdig tevoren schrijven. Ik ver-
heug er mij zo intens op,
om bij je te zijn, ook al zit-
ten we alleen maar t.o.v. elkaar.
Ik ben nu doodop van al dat
geruis en gepraat. Ik dacht
niks bij indermy. ik wou
dat jij er bij was, in al
die prachtige Vlaamse stadjes.

Brieven van Bomans aan een geliefde

➤ zichte van mensen is onderbelicht. Hij heeft veel mensen geholpen. Voor mij kocht hij weleens een kilo biefstuk, en ik had niet eens een ijskast. Of hij kocht de halve Jamin leeg. Toen ik op een avond huilend op onze afspraak kwam, liet hij een enorme doos bonbons voor me neerzetten. En dat hielp wel. Hij was heel vaderlijk voor mij en ik was toen erg kinderlijk. Ik was voor hem speels en springlevend, zei hij vaak tegen me. Het was een goed mens, met al zijn rareiteiten. Hij was grillig, maar hij zou nooit iemand bewust kwetsen. Hij was buitengewoon gevoelig. Misschien is die kant van hem nooit belicht, omdat het altijd mannen zijn die over Godfried schrijven. En hij had veel jaloerse vakgenoten.'

Treurige jeugd

'Bomans nam heel wat risico's. Hij kwam met zijn motor uit Rome rijden, hij zat in een luchtballon, in een zweefvliegtuig of stapte op een paard terwijl hij niet kon rijden. Daar deinsde hij niet voor terug. In dat korte leven van acht- en vijftig jaar heeft hij onwijs veel gedaan. Hij was helemaal niet zo komisch, in het begin wel, maar dat ging er snel af. Vaak was hij diepernstig. In feite was hij zwaar op de hand. Gek doen om iets anders te verbergen, om te relativeren. Bomans heeft een treurige jeugd gehad, ook al spreekt zijn familie dat nog steeds tegen. In een brief aan mij vertelde hij dat zijn moeder hem nooit een zoen heeft gegeven.

'Hij moest met briefjes met zijn vader communiceren, dat is al eerder geschreven, maar ook al zou het niet waar zijn, het tekent hoe hij de sfeer thuis ervaren heeft. Hij viel een keer, scheurde zijn lip; zijn vader en moeder kwamen in een rijtuig voorbij maar ze reden gewoon door. Ik herkende dat allemaal heel goed uit mijn eigen jeugd. Hij was altijd op zoek naar genegenheid omdat hij in zo'n kille omgeving is opgegroeid.

'Toen hij op Rottumerplaat zat, schreef hij me: 'Hier heb ik mijn vader vergeven.' Alsof hij al aan het sterven was. Hij kreeg op Rottumerplaat alleen griep. Hij voelde zich daar eenzaam, dat heb ik uit de krant, hoor, want toen had ik al met hem gebroken.'

Het grootste offer

'Tot in 1970 heeft onze relatie geduurd. Ik zou het niemand aanraden. Hij heeft mij nooit iets voorgespiegeld. Hij was nu eenmaal al getrouwd. Daar wilde hij wel over praten, maar dat kwam er niet echt van. Ik vroeg er trouwens niet naar want die paar uur die we meestal samen hadden, wilde ik niet bederven. Maar hij heeft me wel geschreven: 'Het ontroert mij zo dat je trouw bent aan een man, waaraan je eigenlijk niets hebt... Het gevoel van vreugde strijdt dan met bezorgdheid,

dat ik zo weinig beteken en zo zeer te kort schiet, terwijl jij de grootste offers brengt die een vrouw kan brengen...' Hij had echt wel door wat onze verhouding voor mij betekende, maar ja. Ook schreef hij: 'Ik kan het alleen niet helpen dat ik van je houd en dat is mijn enige slechtheid.'

'Mijn horizon werd steeds kleiner, terwijl die van Godfried stormenderhand groter werd. Hij reisde god weet waar naar toe, hij werd op de televisie geïnterviewd en hij werd zelfs aan het Hof ontvangen. Zo kon het niet verder

gaan. Ik stortte in en toen een arts tegen me zei dat ik misschien naar een andere man moe omkijken, reageerde ik: 'Waar v ik die?' Hij antwoordde: 'Die zij er wel, maar jij ziet ze niet.' Hij had gelijk. Ik had de hele wereld afgesloten voor Godfried.

Potje huilen

'Hij was getrouwd en ik woonde bij mijn moeder. Dus veel mogelijkheden hadden we niet. We gingen vaak naar een restaurant of hij kwam bij ons thuis. Voor mij was de moeilijkheid dat ik geen

GODFRIED J. A. BOMANS
ZONNELAAN 17 - HAARLEM
TELEFOON 34916
GIRONUMMER 278524

lieve Maria,
Sinds je brief heb ik in dit verschrikkelijke land niet
zijn ydellike rouw gesustig onblik meer gehad. Elke
nacht lig ik te Tobben en te Woelen, doodsbang voor de
slaap, want dan komt deze droom: je valt in een
diepe put en ik kan je niet houden. In rarende
angst grijp ik haar konvast tegen de wanden, maar je
glijdt weg en ik schreeuw dan het hele hotelkamertje
vol, elke nacht opnieuw. Ik drag je brief bij me,
op al die lezingen, en in de pauze ging ik naar buiten,
want dan begin ik een potje te huilen. Ik weet tek niet
wat ik terug zou schrijven en verschoof dit van dag tot dag.
Je mag in die trestant niet blijven, dat is alles wat ik
ervan weet en ik kom zo gauw mogelijk, als ik de
20-ste terug ben, naar je toe. Maek je om te beginnen
ges dorgh, dat je jezelf niet dult kunnen onderhouden,
ik ben er toch tek nog, 't is net of je denkt dat ik je in de

s kon krijgen omdat ik niet ge-
uwd was. Godfried kwam vaak
ons thuis. Toen ik op mijn ze-
nendertigste dan toch een klein
isje kreeg, ging alles makkelij-
r.
'Godfried kwam op een gege-
en moment niet meer toe aan
et schrijven van boeken omdat
ij zoveel aan kranten en tijd-
chriften meewerkte. En dat bun-
felde hij dan later. Dat had Car-
niggelt toch ook. De mensen wil-
len dat zulke schrijvers een roman
gaan schrijven, maar daar was het
de man niet naar. Hij werd van

het een naar het ander geslept.
Elsevier stuurde hem een brief dat
hij naar Rome moest, de vliegtic-
kets waren dan al besteld. 'Het
lijkt wel of ik een postpakketje
ben,' schreef hij me. 'Ik draag je
brief bij me, op al die lezingen, en
in de pauze ging ik naar buiten,
want dan begon ik een potje te
huilen. Was ik maar bij jou, dan
zou ik niet meer hoeven te tob-
ben.'

'Ik kan niets weggooiden van
Godfried. Zoals de brief waarin hij
schreef: 'Trek je niet van mij te-
rug, dan ben ik eigenlijk niets

meer, want niemand houdt van
mij. Jij bent de enige. Ga niet
weg.'

'Het is behoorlijk vaak voorge-
komen dat ik voor niets in een
restaurant zat te wachten. Dan
was er wat Godfried betreft iets
tussen gekomen. Anderzijds
draafde hij weleens door Zaandam
omdat hij dacht dat we ergens
hadden afgesproken, wat dan niet
het geval bleek te zijn.'

Het magische woord

'Als ik nu die brieven teruglees,
zie ik dat ze zo ontzettend harte-

lijk zijn, zo vol zorg voor mij.
Meelevend. Dan begrijp ik niet dat
ik dat toen niet zo heb gelezen.
Het is net alsof ik indertijd altijd
op dat ene magische woord zat te
wachten dat alles anders zou ma-
ken. Kent u dat gevoel? En dan
vergeet je die andere dingen. Dat
zie ik nu ik ze herlees. Het zou ge-
makkelijker zijn geweest als ik te-
vreden was geweest met die brie-
ven zoals ze zijn. Hartelijkheid,
genegenheid. Maar ik zag dat
niet. Ik zat altijd te zoeken naar
dat ene toverwoord. Ik vond er al-
leen de formele informatie in. Aan
het einde stond waar en wanneer
ik hem weer kon zien. Dát was
voor mij het allerbelangrijkste, en
wat hij geschreven heeft om mij
te steunen in mijn werk, dat heb
ik niet gelezen. Zelfs, hoewel ik
daar niet zo van hield, steunde hij
mij financieel. Hij wilde dat heel
erg graag. Ik vond dat eng.

'Hij vond het fijn om beroemd
te zijn, maar hij heeft er ook kei-
hard voor gewerkt. Het stak hem
overigens enorm dat hem nooit
een literaire prijs was toegevalen.'

Afgelopen

'Een jaar na onze breuk is hij
overleden. Ik was ondertussen
mijn huidige echtgenoot tegenge-
komen. Dat had ik Godfried ge-
schreven. Hij wilde daarover ko-
men praten want zoiets doe je na
al die jaren toch niet met een
brief af. Ik heb de hele avond ge-
huild toen hij er was. Ik kon het
hem niet zeggen. Ik zei alleen
maar huilend: 'Ik weet het niet.' Ik
wist het wel, maar ik kon niet
zeggen dat ik iemand anders ont-
moet had.

'Na tweeëntwintig jaar was het
afgelopen tussen ons. Dat is een
mensenleven. Andere mensen zijn
tweeëntwintig jaar getrouwd.
Godfried heeft in mijn brieven
ook naar dat ene magische woord
gezocht, misschien wel om van
zijn verleden los te komen. Maar
ik heb het hem ook niet kunnen
geven. Wat dat woord was, dat
weet ik niet. Een woord dat uit-
stijgt boven alle andere woorden.'

Hans Renders
© Vrij Nederland

(De eerste twee delen van het
verzameld werk van Godfried
Bomans verschijnen heden bij de
Standaard Uitgeverij.)

steek laat, al zou je nooit meer werken, dan kan je
nog als een vorstin leven, want ik heb f50.000, en die
mag je allemaal hebben. En wat dat andere betreft,
laten wij daar vastig over praten en niet bang voor
elkaar zijn, zo gaar ik kan kom ik naar je
toe, al kan ik nu de dag niet bepalen. En bid alsje-
blijft niet dat je dood mag gaan, dat is toch het ergste
wat er gebeuren kan en 't is ook zo vreemd naar de
een vrouw dat doet, dan denkt ze helemaal niet aan
de ander. Ik ben vreemd in de pluit en sleep mij van
't ene klooster, het ene of het andere naar 't ander, altijd
met die loodzware last bij mij, ik schrijf dik niet om de
waars te verduwen, juist andersom, want 't kan soms helpen
als je weet dat de ander ook lydt. Ik weet nu niets meer te
schrijven, ik ben zo binnig moe van al die nachten. Mijn vol-
gende brief komt vanuit Haarlem en daar staat dan in
dat ik over een paar dagen je zie. Probeer althans tot
dat ogenblik sterk te zijn en je niet te laten gaan, arm lief
warm meisje. Ik moet nu weer naar de zaak. Omhelst
Godfried.

Weekend

Exclusief

Hij woont al samen met z'n vriendin

MAG CONSTANTIJN EERDER TROUWEN DAN ONZE KROONPRINS?

DE GROENE DRAECK RAMT STEIGER IN ZWARE STORM

BRACHT WILLEM-ALEXANDER ZICHZELF EN ZIJN VRIENDEN IN GEVAAR?

Zo vrolijk begon hun zeiltocht

Aangrijpend dagboek MET FOTO'S VAN DE ONGEBOREN ACHTLING
Zullen ze blijven leven?

DE GEHEIMEN VAN 'GOEDE TIJDEN'

Helen Helmink moet uit de serie

Mag Arnie blijven?

Een romance van 22 jaar en 600 liefdesbrieven
DE GEHEIME MINNARES VAN GODFRIED BOMANS

HET DRAMATISCHE AFSCHIED VAN JULIE EN MELISSA

Deutschland DM 4,25; España 2,50 PTAS; France 12 Ffr; Groot-Brittannië 1,25; Italië 1,25; Nederland 2,50; Portugal 1,25; Spanje 2,50 PTAS; Zwitserland 4,25

STIERF GODFRIED BOMANS UIT LIEFDESVERDRIET OMDAT ZIJN MINNARES VOOR EEN ANDER KOOS?

Godfried Bomans was in de jaren zestig een van de populairste mannen van Nederland. En over het onstuimige liefdesleven van de schrijver deden de wildste verhalen de ronde. Zelfs nu, 25 jaar nadat hij op 58-jarige leeftijd na een hartaanval was overleden, wordt er nog altijd over geroddeld. Pietsie, die 27 jaar met Godfried getrouwd is geweest en die afgelopen zaterdagmiddag in Haarlem uit handen van schrijver Harry Mulisch de eerste exemplaren van diens complete verzamelde werk van wijlen haar echtgenoot in ontvangst nam, blijft stoïcijns onder alle verhalen. Op de officiële bijeenkomst in het Teylers Museum ontbrak overigens de vrouw die 22 jaar lang de minnares van de schrijver was. Nauwelijks een jaar nadat ze voor een ander had gekozen, overleed Godfried.

Is Godfried Bomans van liefdesverdriet gestorven? Kon hij het niet verwerken dat zijn minnares na 22 jaar voor een ander had gekozen? De schrijver die in de jaren zestig een van de populairste mannen van ons land was, heeft in zijn directe omgeving nooit iets van het verdriet om die breuk laten merken. Slechts een handjevol mensen was op de hoogte van de bijzondere band die hij onderhield met Pluvier die geruime tijd de illustraties bij zijn publicaties verzorgde. Zelfs de mensen die nauw met hem samenwerkten, dachten dat Pluvier een man was en dat ze slechts een zakelijke relatie hadden. Pas drie jaar geleden is komen vast te staan dat achter die naam Miriam Gude schuilging. En met haar heeft de schrijver een intense liefdesverhouding gehad, waarvan ook zijn vrouw Pietsie niet op de hoogte was. Godfried bezocht zijn minnares aanvankelijk in het huis van haar moeder. Later ontving Miriam hem in haar eigen huisje. Maar de illustratrice, die altijd op de achtergrond bleef, kon het vaak niet verkroppen dat hij zich op openbare bijeenkomsten liet vergezellen door zijn vrouw. Miriam, door Godfried steevast Maria genoemd, was idolaat van de schrijver. Ze accepteerde dat hij door huiselijke omstandigheden heel vaak afspraakjes op het allerlaatste moment moest afzeggen. Het gebeurde herhaaldelijk dat ze in een restaurant met hem had afgesproken en dat ze pas daar te horen kreeg dat hij niet kon komen.

Geduld

Godfried prees haar geduld. En hij schreef Miriam voortdurend brieven (in totaal 600 die ze zorgvuldig heeft bewaard), om

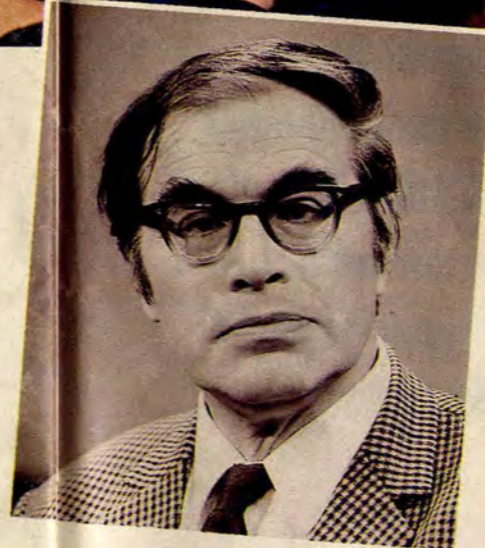
Pietsie Verscheure, de weduwe van schrijver Godfried Bomans (zie inzet) samen met hun dochter tijdens de presentatie van het complete verzamelde werk van wijlen haar echtgenoot.

Harry Mulisch reikte het eerste exemplaar van het verzamelde werk uit aan Pietsie.

haar op de hoogte te houden van zijn doen en laten. In één ervan laat hij weten: 'Het ontroert mij zo dat je trouw bent aan een man, waaraan je eigenlijk niets hebt... het gevoel van vreugde strijdt dan met bezorgdheid dat ik zo weinig be-

teken en zo zeer te kort schiet, terwijl jij de grootste offers brengt die een vrouw kan brengen.' De inhoud van de brieven, waarvan er verleden week enkele werden gepubliceerd in Vrij Nederland, zeggen alles

over de relatie tussen Godfried Bomans en de illustratrice. Zij was door toeval in zijn leven gekomen. Ze had zijn boekje 'Eric, of het Klein insectenboek' gelezen en dat bracht haar ertoe hem een brief te schrijven. Enkele

weken later kreeg ze tot haar grote verrassing antwoord. Hij vroeg haar te gast te willen zijn op een spreekbeurt die hij in Alkmaar moest vervullen. Ze dacht daar een oud en miskend auteur aan te treffen, maar hij bleek een jonge man te zijn in de bloei van zijn leven. En het was meteen raak tussen de toen 34-jarige schrijver en zijn 22-jarige bewonderaarster. Het was het begin van een intense verhouding die tot drie jaar geleden voor de buitenwereld geheim is gebleven. Toen trad Miriam voor het eerst naar buiten, zij het dat ze haar echte naam niet wilde prijsgeven. Bovendien weigert ze zich te laten fotograferen. Want ze wil Gertrud Maria Verscheure, de weduwe van Godfried die haar de koosnaam Pietsie gaf, niet in verlegenheid brengen.

Haat

Drie jaar geleden erkende Miriam openhartig haar gevoelens jegens haar. 'Pietsie? Ik haat haar. Ik kan 'r wel verscheuren! Ik heb haar nooit ontmoet. Toevallig heb ik haar ooit eens kunnen observeren. Zij weet niets van mijn bestaan. Pietsie heeft mij ook nooit iets aangedaan. Zij hield van hem en ik ook toevallig. Als hij een hekel aan haar had gehad, dan was het anders verlopen. Dan was ik in staat geweest een bom op haar huis te gooien. Dat wil je dan. Maar ik heb haar nooit dood willen maken, want zij deed niets. Eigenlijk was ik de schuldige. Dat heb ik heel lang zo gevoeld.' Godfried Bomans is 22 jaar heen en weer geslingerd tussen de gevoelens voor zijn vrouw en die voor zijn minnares. Kiezen kon hij niet. Groot was dan ook zijn verbazing toen Miriam hem op een dag schreef dat ze voor een

ander had gekozen. De pijn over die plotselinge breuk moest hij opkroppen en dat zou wel eens geleid kunnen hebben tot de hartaanval die hem 25 jaar geleden enkele dagen voor Kerst op 58-jarige leeftijd fataal werd. Godfried heeft altijd gezwegen over zijn liefdesrelatie met illustratrice Miriam Gude. Over zijn huwelijk met Pietsie Verscheure was hij trouwens ook niet erg mededeelzaam. De schrijver had haar leren kennen, toen hij aan de Universiteit van Nijmegen wijsbegeerte en psychologie studeerde. In 1944 gaven ze elkaar het jawoord. Godfried was toen 31.

Zoek

Een dag later was de kerkelijke inzegening gepland. Maar tot grote schrik van Pietsie en haar familie was hij die dag zoek. Hij was opeens gaan twijfelen of hij er wel goed aan had gedaan zijn vrijheid op te geven. Een jaar later zijn ze alsnog voor de kerk getrouwd. Over zijn gevoelens voor Pietsie en over de dochter die uit dit huwelijk werd geboren, heeft Godfried altijd een waas van geheimzinnigheid opgetrokken. Praten over zijn privé-leven deed hij niet graag. Veel mensen die

hem goed kenden, wisten ook waarom – hij was Pietsie niet trouw. Godfried was gek op vrouwen. Versieren hoefde hij niet – vrouwen versierden hem. Dat was al sinds zijn jeugd het geval geweest. Hij had meer vriendinnetjes, dan vriendjes. Bekend zijn de verhalen over zijn bijzondere vriendschappen met bekende vrouwen als operadiva Erna Spoorenberg, die hij al voor zijn kennismaking met Pietsie in Nijmegen had leren kennen en die tot zijn dood met hem bevriend is gebleven. Bevriend was hij ook met schrijfster Willy Corsari, met cabaretière Annemarie Oster en met actrice Ellen Vogel. Daarnaast onderhield hij al dan niet hartstochtelijke vriendschappen met andere, minder bekende vrouwen. Veel vriendinnen weigeren overigens de volledige waarheid over hun vriendschap met de schrijver te vertellen. Het gerucht gaat dat de nu 71-jarige Miriam Gude de afgelopen jaren verschillende keren van uitgeverijen financieel aantrekkelijke aanbiedingen heeft gekregen om haar correspondentie met Godfried in boekvorm uit te geven. Onlangs heeft ze weer zo'n aanbod gekregen en dat heeft ze in beraad genomen.

Denk nu aan micrefin™
voor het moment dat u nergens aan kunt denken

Zo een situatie komt meestal op ongelegen momenten en altijd onverwacht.

micrefin™, een 100% natuurproduct helpt uw hoofd ontspannen. Verkrijgbaar bij drogist en reformhuis. Voor meer informatie: 020 - 6682022

Tegen inlevering van deze waardebon ontvangt u f 3,- korting.

WAARDEBON